

Mevlana'ya göre Varlık, anlamını İnsanla kazanır.

Büyük tasavvuf şairi ve düşünürü Mevlana Celaleddin-i Rumî, 2-9 Aralık tarihleri arasında çeşitli etkinliklerle anıldı. Mevlana Haftası dolayısıyla biz de O'nun mirasını hatırlamak, anısını paylaşmak istedik.

Gönüller sultanı Mevlana için, 'Aşkın kemalidir' derler. Ama yalnızca aşkın mı? Hayır, O tüm güzelliklerin kemalidir; ilmin de, hikmetin de, aklın da... O, insan düşüncesine yepyeni mesajlar vermiş, ahlak, din, ilim ve akıl yolunda yeni ufuklar açmış yüce bir varlıktır. O'nun bizlere verdiği en büyük mesaj Aşk, Sevgi ve Birliktir. Her dilden, her dinden, her renkten insanı kucaklayan Mevlana, tüm dünyada sevginin, barışın, kardeşliğin ve hoşgörünün sembolü olmuştur.

Mevlana'nın tasavvufu

Mevlana'nın tasavvufu, hiçbir zaman bir felsefe görüşü ya da hayali bir bilgi olmamıştır. O'nun tasavvufu, irfan, hakikat, aşk ve cezbe âleminde olgunlaşmıştır. Her şeyden önce şunu söylemek gerekir ki O, herhangi bir fikri anlatırken mantiki tahlillere, felsefi düşüncelere başvurmaz. Tasavvuf terimlerini de çok az kullanır. Gerek Divan'da gerekse Mesnevi'de, Varlık Birliği inancını, felsefesini, ahlak anlayışını, halk diliyle, hikâyeler söyleyerek ve atasözlerini anarak anlatır. Hayallere kapılmayı hoş görmediğinden, hele bunları ge-

çim vesilesi yapıp halka tuzak kuranlardan nefret ettiğinden, tasavvuf ehliyle de uyuşmamıştır. Hatta tekkelerin ahlaksızlık yatağı olduğunu söylemekten bile çekinmez.

Bütün dünyaya, ne din, ne de mezhep farkı gözetmek-sizin hitap eden Mevlana, hepimizden de bu görüşü, bu duyusu, bu cesareti ister:

Birlik şarabını ver, hepimizi aynı gecede sarhoş et de hepimiz toplanalım,

Görünüşteki ayrılıkları, aykırılıkları bir anda giderelim.

Benliğimizden geçtik mi, su rengini alır, her kabın şekline uyarız.

Biz bir ağacın dallarıyız, hepimiz de kapı yoldaşlarıyız.

Ve sevginin evrenselliğini, hümanizmayı, O'nun şu dizeleri gibi anlatan başka bir şiir var mıdır acaba:

Yine gel, yine gel, her ne olursan ol yine gel

İster kafir, ateşe tapan, putperest ol yine gel

Bizim bu dergahımız ümitsizlik dergâhi değildir

Yüz defa tövbeni bozmuş olsan da yine gel

Hamdım, piştim, yandım.

Mevlâna 30 Eylül 1207 yılında bugün Afganistan sınırları içerisinde yer alan Horasan yöresinde, Belh şehrinde doğdu. 1222 yılında Karaman'a gelen aile burada 7 yıl kaldı. Mevlâna 1225 yılında Gevher Hatun ile evlendi. Bu evlilikten Mevlâna'nın Sultan Veled ve Alâeddin Çelebi adında iki oğlu oldu. Yıllar sonra Gevher Hatun'u kaybeden Mevlâna bir çocuklu dul olan Kerra Hatun ile ikinci evliliğini yaptı. Mevlâna'nın bu evlilikten de Muzafferredin ve Emir Alim Çelebi adlı iki oğlu ve Melike Hatun adlı bir kızı dünyaya geldi.

Bu yıllarda Anadolu'nun büyük bir kısmı, en parlak devrini yaşamakta olan Selçuklu Devleti'nin egemenliği altındaydı. Başkent Konya'ydı ve sanat eserleri, sanatçılar ve ilim adamlarıyla dolup taşıyordu. Devletin hükümdarı Alâeddin Keykubad, Mevlana'nın babası Bahâeddin Veled'den Konya'ya yerleşmesini istedi. Veled, sultanın davetini kabul etti ancak 1231 yılında vefat etti.

Mevlâna büyük bir ilim ve din bilgini olmuştur bile. İplikçi Medresesi'nde vaazlar veriyor, medrese kendisini dinlemeye gelenlerle dolup taşıyordu.

1244 yılında Şems-i Tebrizî ile karşılaşan Mevlana, onda "mutlak kemâlin varlığını", cemalinde de "Tanrı nurlarını" görmüştü. Ancak beraberlikleri uzun sürmedi. Şems aniden öldü. Mevlâna Şems'in ölümünden sonra uzun yıllar inzivaya çekildi.

Yaşamını "Hamdım, piştim, yandım." sözleri ile özetleyen Mevlâna 17 Aralık 1273 pazar günü Hakk'ın rahmetine kavuştu. Mevlâna'nın cenaze namazını vasiyeti üzerine, kendisi gibi bir tasavvuf düşünürü olan Sadrettin Konevi kıldıracaktı, ancak Konevi çok sevdiği Mevlâna'yı kaybetmeye dayanamayıp cenazede bayıldı. Bunun üzerine Mevlâna'nın cenaze namazını Kadı Siraceddin kıldırdı.

Mevlâna ölüm gününü yeniden doğuş günü olarak kabul ediyordu. O öldüğü zaman sevdiğine, yani Allah'ına kavuşacaktı. Onun için Mevlâna ölüm gününe düğün günü veya gelin gecesi manasına gelen "Şeb-i Arûs" diyordu ve dostlarına ölümünün ardından 'ağlamayın' diyerek vasiyet ediyordu.

"Ölümümüzden sonra mezarımızı yerde aramayınız! Bizim mezarımız âriflerin gönüllerindedir."

Dün Gece

Ne güzel geceydi dün gece, ne güzel geceydi:
Onunla sarmaş dolaş, dudak dudağa,
talih kapısı ardına kadar açık,
güneş kucağımızda.
Ne güzel geceydi dün gece, ne güzel geceydi:
Şarap tasını her sunuşunda
diyordu aklına başına al.
Hani dün gece aklın da tam sırasıydı ya!

Mevlana'nın insan anlayışı

Mevlana'da insan, ölümlü ile ölümsüzü, iyi ile kötüyü, ilahi ile beşeri benliğinde toplayan bir birleştiricidir. İnsan ölümsüzlüğün, ölümlü beden içinde tekamül seyrini yaşamak için bu alemdeki görünümüdür. İnsan varlık ağacının meyvesidir. Bir rubaisinde şöyle seslenir: "Suret suretsizlikten meydana geldi. Varlık peteğini ören arıdır. Arıyı vücuda getiren, mum ve petek değildir. Arı bizim, şekil ve çokluk sadece bizim imal ettiğimiz mumdur. Şekil ve cisim bizden vücuda geldi, biz onlardan değil; şarap bizden sarhoş oldu, biz şaraptan değil."

Mevlana varlığın özünü, yani yaratıcı kudretle insanın özünü birleştirmiştir. İnsanın şeref ve yükümlülüğü, zevki ve çilesi işte bu birlikten kaynaklanmaktadır. Bu birlik insanı varlığın gayesi yapmıştır. Varlık, anlamını insanla kazanır. Yaratıcı eserini insanla seyrederek, zira insan hakkın gözü ve aynasıdır.

İnsan, ne olduğunu anlamak için nereden geldiğini

anlamak zorundadır. Mevlana'ya göre böyle bir anlayış Yaratıcı kudretten koptuğunun bilincinde olan insanın nasibidir. "Tanrı, ululuk sırlarını insanda belirtmiştir. İnsanın önünde canla, gönülle, bedenle gerçekten bir secde ettin mi ne yana dönersen orası gönlüne Kâbe olur." Şöyle seslenir yüce Mevlana: "Sen ya Tanrı nurusun ya da Tanrısın; onun mazharısın. Şu dönen göğü Tanrı'ya layık görme, yıldızlarla ayda irade, özgürlük var sanma. Güneşlerin güneşi sensin. Şu gök kubbede dönüp duran güneş başı bağı bir topal eşek gibidir."

Mevlana'nın büyüklüğü hakkında fikir sahibi olabilmek için O'nun, İnsanın aslında ne kadar güçlü bir varlık olduğunu anlatmak için söylediği, tüm kültürleri kucaklayan, çağları aşan şu ifadesine kulak vermek bile yeterli: "Kendine gel, yepyeni bir söz söyle de dünya yenilensin! Sözün öylesine bir söz olmalı ki, dünyanın da sınırını aşmalı. Sınır nedir, ölçü ne? Bilmemeli!"

Aşk Nedir

Şarabım aşk ateşidir, hele onun eliyle sunulursa öyle bir ateşe odun kesilmezsen yaşamak haram olur sana.
Söz dalga dalga coşmada amma onu dudakla, dille değil, gönülle, canla anlatman daha iyi.
Aşk nedir, bilmiyorsan gecelere sor, şu sapsarı yüzlere, şu kupkuru dudaklara sor.
Su nasıl yıldızı, ayı aksettirir, gösterirse bedenler de canı, aklı bildirir, gösterir.
Can, aşktan binlerce edep öğrenmede, öylesine edep ki mekteplerde okunup öğrenilmesine imkân yok.
Gökyüzünde, yıldızlar arasında parlak ay nasıl görünürse aşık da yüzlerce kişi arasında öyle görünür, o göründü mü herkesin parlaklığı söner.
Akıl bütün gidilecek yolları bilse bile, gene aşk yolunu bilemez, şaşırır kalır.